

Att främja fysisk aktivitet hos unga

Nr 5, 2023

Rapport från
stadsrevisionen

Dnr: RVK 2023/87

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivits i nämnder och bolag. Stadsrevisionen i Stockholm stad granskar nämnders och styrelsers ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

Publikationerna finns på stadsrevisionens hemsida, start.stockholm/revision. De kan också beställas från revisionskontoret, revision.rvk@stockholm.se.

Till

Idrottsnämnden
Utbildningsnämnden
Kulturnämnden
Södermalms stadsdelsnämnd
Skärholmens stadsdelsnämnd

Att främja fysisk aktivitet hos unga

Revisorsgrupp 1 har den 20 november 2023 behandlat bifogad revisionsrapport (5).

Folkhälsa är en av vår tids viktigaste framtidsfrågor. Det kommunala åtagandet för att främja ungas fysiska aktivitet är dock otydligt och stadens styrning likaså. Revisionen har granskat hur staden arbetar med fysisk aktivitet med fokus på unga flickor och unga med låg socioekonomisk bakgrund.

Det finns flera goda exempel på arbete där ungdomar aktiveras. Sammantaget räcker dock inte stadens arbete för att barn och ungdomar ska uppnå en tillräckligt hög nivå av fysisk aktivitet. Vi konstaterar att uppföljning av aktiviteterna och uttalad ambitionsnivå i de flesta fall inte förekommer.

Vi hänvisar i övrigt till rapporten och överlämnar den till idrottsnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden och stadsdelsnämnderna i Skärholmen och Södermalm. Yttrande från idrottsnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden samt stadsdelsnämnderna Södermalm och Skärholmen ska ha inkommit till revisorsgrupp 1 senast 29 februari 2024.

På revisorernas vägnar.

Bosse Ringholm
Ordförande

Therese Kandeman
Sekreterare

Innehåll

1.	Samlad bedömning och rekommendationer	1
2.	Inledning	3
2.1	Bakgrund.....	3
2.2	Syfte och revisionsfrågor	3
2.3	Omfattning/avgränsning.....	4
2.4	Ansvariga nämnder.....	4
2.5	Revisionskriterier	4
2.6	Metod	5
3.	Övergripande styrning	6
3.1	Statens styrning mot ökad fysisk aktivitet	6
3.2	Kommunens styrning mot ökad fysisk aktivitet	7
3.3	Revisionskontorets kommentarer	7
4.	Nämndernas ansvar och insatser för att öka fysisk aktivitet....	8
4.1	Idrottsnämnden	8
4.2	Utbildningsnämnden	13
4.3	Kulturnämnden.....	17
4.4	Stadsdelsnämnderna	19
4.5	Samverkan.....	22

1. Samlad bedömning och rekommendationer

Sambandet mellan en fysiskt aktiv befolkning och en god folkhälsa har blivit en alltmer viktig samhällsfråga i takt med att inaktiviteten och stillasittandet ökar. Få ungdomar når upp till rekommendationerna för fysisk aktivitet och minst rör sig de äldsta flickorna samt ungdomar från socioekonomiskt svaga områden. Revisionskontoret har därför granskat om staden bedriver ett strukturerat och aktivt arbete för att främja fysisk aktivitet hos unga. De nämnder som omfattas av granskningen är idrottsnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden samt stadsdelsnämnderna Södermalm och Skärholmen.

Revisionskontorets samlade bedömning är att det i granskade nämnder finns flera goda exempel på arbete för att främja ungdomars fysiska aktivitet. För att nyttja resurser på bästa sätt och skapa förutsättningar för att nå de individer som rör sig minst kan arbetet i högre grad struktureras och samordnas mellan stadens verksamheter.

Stadens arbete för att främja fysisk aktivitet är inte starkt formaliserat eller målstyrt. Inriktning i form av övergripande visioner, mål och ansvarsfördelning för arbetet finns genom styrdokument såsom Vision 2040, stadens budget och idrottspolitiskt program. Utifrån detta är det i huvudsak upp till berörd nämnd att konkretisera mål och aktiviteter.

Revisionskontoret konstaterar att aktiviteter för att främja fysisk rörelse vid granskade nämnder genomförs i linje med kommunfullmäktiges uppdrag och ansvarsfördelning. Idrottsnämnden erbjuder exempelvis simundervisning och friskvård i simhallar, kulturnämnden dans inom ramen för kulturskolans verksamhet och stadsdelsnämnderna ytor för spontanidrott och fritidsgårdar. Skolor erbjuder i varierande grad och på olika sätt insatser under skoldagen som främjar fysisk aktivitet i linje med evidensbaserade strategier. Satsningar sker även på att utveckla skolgårdar. Samverkan med föreningslivet sker både vid granskade nämnder och vid skolor. Revisionskontorets slutsats är dock att nämndernas arbete med att främja fysisk aktivitet i liten utsträckning utgår från tydligt formulerade strategier och/eller konkreta mål. Revisionskontoret ser en risk för att det kan bli otydligt vilken ambitionsnivå nämnderna har i arbetet med att främja fysisk aktivitet samt vilken prioritet arbetet bör ges i verksamheterna.

Det saknas tillräckliga underlag för att dra slutsatser om genomförda satsningar när prioriterade grupper och ger det resultat som eftersträvas. Revisionskontoret noterar att det idag saknas en översikt över de satsningar som staden arbetar med för att främja ungas fysiska aktivitet. Viss uppföljning av hur många som nåtts av specifika satsningar finns, men det är inte tydligt om detta används i strategiskt syfte för analys och planering av aktiviteter. Det innebär att det saknas underlag att använda som utgångspunkt för analys av vilka aktiviteter som varit framgångsrika och vilka som borde tillkomma.

Vidare noterar revisionskontoret att det finns exempel på etablerade strukturer för samverkan i arbetet med att främja rörelse hos ungdomar i staden, men att mycket av samverkan sker mer eller mindre spontant på initiativ av enskilda tjänstepersoner. Arbetet genomförs som enstaka initiativ snarare än som en del av en långsiktig planering. Revisionskontoret uppfattar att flera verksamheter har låg kännedom om de initiativ och insatser som finns inom staden. Stadsdelsnämnderna har i intervjuer även lyft behov av kunskapsstöd om fungerande satsningar för sin egen prioritering i budgetarbete och analyser. Revisionskontoret anser att idrottsnämnden, utifrån målansvaret i Agenda 2030 och utifrån ansvar i budget, reglemente och det idrottspolitiska programmet, bör ta ett större ansvar för att driva det strategiska arbetet, kunskapsspridning och samverkan för stadens hälsofrämjande arbete avseende fysisk aktivitet hos ungdomar. Revisionskontoret anser också att utbildningsnämndens samverkan med kulturnämnden behöver stärkas avseende arbetet med att tillgängliggöra lokaler för kulturskolan i stadens skolor. Trots budgetuppdrag både 2022 och 2023 visar granskningen att arbetet går långsamt.

Idrottsnämnden rekommenderas att:

- Utveckla och driva det strategiska arbetet, kunskapsspridning och samverkan för stadens hälsofrämjande arbete avseende fysisk aktivitet hos ungdomar i enlighet med målansvaret i Agenda 2030 och kommunfullmäktiges uppdrag.

2. Inledning

2.1 Bakgrund

Fysisk aktivitet är betydelsefullt för barn och ungas kroppsliga och psykiska hälsa. Staden arbetar för att främja den fysiska aktiviteten med anledning av de starka positiva kopplingar som finns mellan en fysiskt aktiv befolkning och god folkhälsa. Stadens övergripande idrottspolitiska arbete syftar till att få fysiskt inaktiva i alla åldrar att börja idrotta/motionera. I stadens Vision 2040 slås fast att barn och elever ska ha goda och inspirerande möjligheter till fysisk aktivitet.

Forskning visar dock att barn och unga rör på sig allt mindre och att den inaktiva tiden ökar med stigande ålder. Cirka sex procent av barn och unga i Sverige är nästan inte alls fysiskt aktiva, varken i skolan eller på fritiden. Barns idrottande är även starkt segregerad. Enligt statistik är socioekonomisk status och föräldrarnas ekonomi avgörande för barns deltagande i organiserad fysisk aktivitet. Minst aktiva är de äldsta flickorna på gymnasiet, där endast 14 procent rör sig tillräckligt enligt en nationell studie från Karolinska institutet. Risk finns att en stor del av stadens unga invånare med en inaktiv livsstil har ökad risk för fysisk och psykisk ohälsa i vuxen ålder.

I Stockholm är ansvaret för folkhälsoarbetet och en ökad fysisk aktivitet delat mellan flera nämnder. Idrotts-, kultur- och stadsdelsnämnderna samt utbildningsnämnden är exempel på nämnder med särskilt utpekat ansvar. Mot bakgrund av ovan nämnda risker har stadsrevisionen sett det motiverat att granska om staden bidrar till en god och jämlik hälsa genom att vidta åtgärder för att öka den fysiska aktiviteten hos barn och unga, med särskilt fokus på de som rör sig minst.

2.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet är att bedöma om staden bedriver ett strukturerat och aktivt arbete för att främja fysisk aktivitet hos ungdomar. Granskningen besvaras med följande revisionsfrågor:

- Finns en strategisk styrning som grund för arbetet med att främja fysisk aktivitet?
- Finns en tydlig ansvarsfördelning för arbetet?
- Finns strukturer för samverkan inom staden?
- Nås de grupper av unga som rör sig minst av de åtgärder som staden erbjuder?
- Visar uppföljning och analys vilka insatser och åtgärder som är verkningsfulla samt omhändertas slutsatserna?

2.3 Omfattning/avgränsning

Granskningen fokuserar på åldersgruppen 13-19 år, då forskning visar att det är då den fysiska aktiviteten minskar och stora grupper börjar tillbringa mycket tid stillasittande. De grupper som är minst aktiva och särskilt beaktas i granskningen är flickor generellt, flickor med utländsk bakgrund och ungdomar med låg socio-ekonomisk bakgrund. Även barn och unga med funktionsnedsättning har i studier och i stadens idrottspolitiska program identifierats vara en grupp som är mer stillasittande än befolkningen i övrigt. Målgruppen funktionshindrade omfattas inte av denna granskning då de ofta möts med specifika riktade insatser som är svåra att jämföra med insatser för övriga ungdomar. Insatser för denna grupp berörs dock i valda delar i rapporten.

Utbildningsnämndens arbete avgränsas till årskurs 7-9 och stadsdelsnämndernas arbete till barn och ungas fritid. Vidare ingår inte hur stadsplaneringen beaktat och ger förutsättning för fysisk aktivitet.

2.4 Ansvariga nämnder

Idrottsnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden samt Södermalms och Skärholmens stadsdelsnämnder omfattas av granskningen.

2.5 Revisionskriterier

Revisionskriterier är de bedömningsgrunder som revisionen utgår ifrån vid analys och bedömning. Följande revisionskriterier har tillämpats i granskningen:

- Vision 2040, Stockholms stad
- Budget 2023-2025, Stockholms stad
- Idrottspolitiskt program 2018-2022, Stockholms stad
- Idrottsnämndens reglemente (2019:10)
- Kulturnämndens reglemente (2022:19)
- Spontanidrottsytor, strategi för ett mer jämställt utnyttjande. Stockholms stad
- Läroplan för grundskolan, Skolverket (Lgr 22)
- Skollagen, kap 1 § 4
- Socialstyrelsens och Skolverkets vägledning för elevhälsan

Under avsnitt 2 och 3 utvecklas dessa bedömningsgrunder.

2.6 Metod

Intervjuer har genomförts med representanter för centrala funktioner vid utbildningsförvaltningen, idrottsförvaltningen och kulturförvaltningen. Därutöver har rektorer och personal som på olika sätt engageras i arbetet med rörelse och fysisk aktivitet intervjuats vid två skolor. Vid de två stadsdelsnämnderna har intervjuer genomförts med representanter på avdelningarna för fritidsverksamhet, stadsmiljöplanering samt främjande och förebyggande arbete. Styrande och stödjande dokument avseende planering och uppföljning av åtgärder för fysisk aktivitet har granskats.

Granskningen har genomförts av Annika Morawetz och Aisha Hassan på revisionskontoret. Rapporten har faktakontrollerats av förvaltningarna.

3. Övergripande styrning

Att fysisk inaktivitet och ohälsa ökar i samhället har påverkat den nationella styrningen och stadens styrning under senare år. Nedan redovisas översiktligt den styrning som staden och dess nämnder förhåller sig till i arbetet med fysisk aktivitet.

3.1 Statens styrning mot ökad fysisk aktivitet

På internationell nivå knyter fysisk aktivitet an till flera av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Den svenska regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet. Sverige har också att förhålla sig till WHO:s globala handlingsplan för fysisk aktivitet, med mål och rekommendationer kring politiska åtgärder för ökad fysisk aktivitet¹.

I de nationella folkhälsopolitiska målen finns sedan 2017 ett målområde som handlar om att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet för goda levnadsvanor, bland annat genom ökad rörelse och fysisk aktivitet². I maj 2017 lanserade regeringen initiativet ”Samling för daglig rörelse”, en satsning som involverade fler aktörer och uppdrag för att utveckla idrott och rörelse i anslutning till skoldagen. Ett annat exempel på åtgärder är rörelsesatsningar i riksidrottsförbundets regi för mer rörelse och idrott i anslutning till skoldagen. Statsbidrag och bidrag från Skolverket erbjuds för förbättrade lärmiljöer och hälsofrämjande skolutveckling där bland annat arbete med fysisk aktivitet och pulshöjande inslag i undervisningen har beviljats medel.

Folkhälsomyndigheten tog år 2021 fram nationellt anpassade riktlinjer för fysisk aktivitet och stillasittande, baserade på WHO:s globala riktlinjer. Huvudbudskapet är att all rörelse räknas, att rörelsepauser påverkar hälsan positivt och att lite fysisk aktivitet är bättre än ingen. I läroplan för grundskolan anges att skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

¹ WHO (2018). More Active people for a healthier world. Global action plan on physical activity 2018–2030.

² God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, prop. 2017/18:249.

3.2 Kommunens styrning mot ökad fysisk aktivitet

I Stockholms stad utgörs grunden för styrning av arbetet att främja den fysiska aktiviteten dels av kommunfullmäktiges budget, dels av kommunfullmäktiges idrottspolitiska program 2018-2022. I programmet finns ansvarsfördelning och vissa uppdrag kopplat till fysisk aktivitet till ett antal nämnder. Det övergripande målet är att fler stockholmare ska bli fysiskt aktiva. Ett nytt idrottspolitiskt program planeras att antas under 2024.

Behovet av att nå de som rör sig minst uppmärksammas i det idrottspolitiska programmet. För att lägga grunden för en fysiskt aktiv livsstil inriktar sig programmet på inaktiva i alla åldrar och särskilt på ungdomar 13-20 år, framför allt flickor, flickor 10-20 år med utländsk bakgrund, personer med funktionsnedsättning samt barn och unga med låg socioekonomisk bakgrund.

För att nå målen i det idrottspolitiska programmet finns även flera, av kommunfullmäktige beslutade, strategidokument. Det handlar om strategier för spontanidrottsytor, idrottsanläggningar och för det rörliga friluftslivet. Även stadens Vision 2040 anger övergripande målsättningar såsom att barn och elever ska ha goda möjligheter till fysisk aktivitet, skolgårdar med utrymme för lek och idrott samt att alla stockholmare ska ha goda möjligheter till motion, idrott och friluftsliv oavsett bakgrund och funktionsförmåga.

Det innebär att nämnder och verksamheter behöver göra en prioritering mellan breda insatser som når många personer och riktade insatser för att mer effektivt nå de prioriterade grupperna som rör sig minst. Hur respektive nämnd beaktat stadens styrning i sin egen verksamhet redovisas under avsnitt 3.

3.3 Revisionskontorets kommentarer

Området fysisk aktivitet är inte föremål för en stark formalisering eller styrning nationellt, exempelvis genom lagkrav³. De nationella målen är generellt formulerade och kräver nedbrytning och konkretisering på lokal nivå. Som jämförelse kan nämnas den nyligen införda lagstiftningen i Sverige om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, som tidigare inte varit formaliserat. Generellt sett gäller detta också stadens styrning på området fysisk aktivitet.

³ Jämför exempelvis Norge som har en nationell folkhälsolag som tydliggör kommunernas ansvar för folkhälsoarbetet. Se även Danmark som har krav på 45 minuters fysisk aktivitet i läroplanen.

4. Nämndernas ansvar och insatser för att öka fysisk aktivitet

4.1 Idrottsnämnden

I idrottsnämndens reglemente framgår bland annat att nämnden ska främja folkhälsa, idrott och friluftsliv för stadens invånare. Inom stadens arbete med Agenda 2030 har idrottsnämnden, tillsammans med socialnämnden, målsvar för delmål 3, god hälsa och välbefinnande. Nämnden ska vidare, enligt kommunfullmäktiges budget, arbeta med att främja den psykiska hälsan hos barn och unga genom fysisk aktivitet. Genom det idrottspolitiska programmet ges nämnden i uppgift att tillsammans med stadsdelsnämnderna ansvara för att främja fysisk aktivitet bland ungdomar (13–20 år). Särskilt fokus ska läggas på de prioriterade grupperna och de ungdomar som idag rör sig minst.

4.1.1 Styrning och organisation

Av nämndens verksamhetsplan framgår att den prioriterade målgruppen för nämndens arbete är barn och unga och att särskild hänsyn tas till integrationsfrämjande insatser, jämställdhet, socioekonomiska faktorer samt personer med funktionsnedsättningar.

I intervju framgår att idrottsnämnden tolkar sin roll som främjande och stöttande i uppdraget att öka fysisk aktivitet hos ungdomar men att nämnden inte har ett uppföljningsansvar gentemot stadens övriga nämnder. I intervjuer med stadsledningskontoret framgår att idrottsnämnden historiskt haft en mer operativ roll i det idrottspolitiska arbetet. Stadsledningskontoret menar att nämnden framåt förväntas ta ett mer strategiskt ansvar för stadens hälsofrämjande arbete och att utveckling redan skett under de senaste åren. Som exempel ges de budgetskrivningar som finns 2023 avseende att nämnden ska uppdatera behovsanalysen för stadens idrottsanläggningar, som används som grund för vilka prioriteringar som bör göras inom stadsbyggnadsprocessen.

Arbetet med att skapa möjligheter till fysisk aktivitet för de idrottspolitiskt prioriterade grupperna ligger bland annat inom förvaltningens idrottsstrategiska enhet. Inom enheten bedrivs både strategiskt arbete med styrdokument, stöddokument och strategier samt en del operativt arbete genom idrottskoordinatorer.

På avdelningen för idrottsverksamhet inomhus ligger ansvaret för det operativa arbetet på simhallarna med utbud av bad, gym, gruppträning, motionskurser och arbetet med friskvård. Målgrupperna för simhallarnas verksamhet är alla stockholmare, men särskilt

de som är inaktiva och ingår i de prioriterade grupperna i idrottspolitiska programmet.

Stockholms stad har ett stort utbud av spontanidrottsytor där ansvar för ny- och reinvesteringar samt drift och underhåll är delat mellan olika nämnder, såsom idrottsnämnden, stadsdelsnämnderna och trafiknämnden. Ytorna finns på idrottsmark och på allmän mark exempelvis vid parker, parklekar och lekplatser. Fotbollsplaner är den vanligaste typen av yta, följt av utegym och skridskoisar. Andra exempel är olika planer för andra bollsporter, anläggningar för skate, BMX och inlines, friidrottsanläggningar och badplatser. Merparten av dessa ytor ligger inom stadsdelsnämndernas förvaltning.

I kommunfullmäktiges ”strategi för ett mer jämställt och jämlikt nyttjande av spontanidrottsytor” som togs fram 2022 konstateras att flickor generellt sett är underrepresenterade vid utnyttjandet av ytorna. Fördelningen av användare 7-19 år är 73 procent pojkar och 27 procent flickor, vilket är mindre jämställt än föreningsidrottande generellt (60/40 procent). Strategin syftar till att få fler från de prioriterade grupperna i det idrottspolitiska programmet att nyttja stadens spontanidrottsytor samt att öka mångfalden av ytor för olika idrotter/motionsformer.

Idrottsnämnden har genom strategin uppgiften att tillsammans med stadsdelsnämnderna befolka och aktivera befintliga ytor så att prioriterade grupper tar plats samt medverka till att ny- och reinvesteringar beaktar relevanta intressen. Nämnden har också genom strategin ansvar att regelbundet undersöka nyttjandet av stadens spontanidrottsytor. I nämndens verksamhetsberättelse 2022 redovisas att de i samverkan med stadsdelsnämnderna tagit fram ett PM med konkreta förbättringsförslag som ska bidra till att flickor och kvinnor nyttjar anläggningarna i större utsträckning. Fokus läggs på platsaktivering, motivation och kunskap samt utformning. Arbetet följs upp igen i verksamhetsberättelse 2023.

4.1.2 Idrottskoordinatorer

Idrottsnämnden ansvarar enligt det idrottspolitiska programmet för att utveckla arbetet med idrottskoordinatorer som ska arbeta lokalt för att öka fysisk aktivitet för prioriterade grupper i socioekonomiskt svaga områden. Inom förvaltningens idrottsstrategiska enhet finns två idrottskoordinatorer med ansvar för varsitt geografiskt område: Järva och Söderort. Arbetet inleddes som ett projekt år 2015, men har sedan dess blivit del av ett löpande arbete. Idrottskoordinatorernas centrala uppgift är att främja initiativ som riktar sig mot de prioriterade grupperna i det idrottspolitiska programmet.

Vidare är syftet att respektive idrottskoordinator ska upprätthålla informella nätverk med olika aktörer så som det fria föreningslivet lokalt och därigenom underlätta för initiativ som omfattar fysisk aktivitet.

Idrottskoordinatorerna verkar i Järvaområdet och i Söderort. I Järva ingår idrottskoordinatorn i den pågående Järvasatsningen och följer struktur för samverkansmöten genom projektet. I Söderort verkar idrottskoordinatorn mer fritt och bygger sitt nätverk utifrån befintliga aktörer och de behov som identifieras. Några exempel på initiativ som drivs med hjälp av idrottskoordinatorerna är Prova-på idrott i Ärvingehallen, utegymnastikworkshop, dagläger vid Järvabadet och skridskodisco i Rågsved. Det finns ingen uppföljning av hur många barn och ungdomar totalt som nås av de aktiviteter som idrottskoordinatorerna arbetar fram i sina samarbeten.

För att utveckla arbetet med ungdomsinflytande och delaktighet arbetar idrottskoordinatorerna och idrottsstrategiska enheten tillsammans med organisationen ”Right By Me” med projektet ”Hälsa på tjejers villkor” som 2023 går in på sitt andra och sista år. Projektets målsättning är att förbättra den fysiska och psykiska hälsan hos flickor, 14-20 år, med utländsk bakgrund eller de som upplever ett utanförskap från idrottssammanhang. Det kan till exempel bero på att ungdomar inte har vänner eller familj som deltar i förenings- eller idrottssammanhang och därför inte själva är bekväma med att uppsöka dessa sammanhang. Tillsammans med projektets deltagare tas innovativa lösningar och metoder fram för att öka fysisk aktivitet samt kunskapsnivån om hälsa hos målgruppen.

4.1.3 Simskola och friskvård

I det idrottspolitiska programmet framgår att idrottsnämnden ansvarar för friskvård med fokus på de prioriterade grupperna och genomförandet samt uppföljningen av den kommunala simskolan.

Avdelningen Idrottsverksamhet inomhus har ansvar för friskvård och att driva den kommunala simskolan. Arbetet med simkunnighet sker i samverkan med stadens skolor och följs med statistik över olika årskurser. Vid behov kan extra insatser som lovsimskola sättas in för att öka simkunnigheten för en grupp barn. Avdelningen driver även de gym och träningslokaler som finns tillgängliga i idrottsnämndens lokaler. Exempel på initiativ som riktar sig till de prioriterade grupperna är Dansa utan krav (läs vidare avsnitt 4.3.3 Kulturnämnden) samt reducerade priser för inträde till idrottsnämndens gym och träningslokaler. Reducerat inträde erhålls genom intyg från elevhälsans medicinska insats eller genom fysisk

aktivitet på recept. Intyget från elevhälsan ges genom ett samarbete mellan utbildningsförvaltningen och idrottsförvaltningen till ungdomar som bedöms behöva komma igång med fysisk aktivitet. Insatsen inkluderar ingångs- och uppföljningssamtal. För att insatsen med intyg ska komma igång har utbildningsförvaltningen även köpt ett antal klippkort till idrottsförvaltningens gym som eleverna kan erhålla när de fått intyg på ökad fysisk aktivitet. Granskningen visar att kännedomen om ovan nämnda initiativ bland skolor och stadsdelsnämnder är relativt låg.

Exempel på andra aktiviteter som idrottsnämnden redovisar i sin verksamhetsplan för 2023 är en ”experimentverkstad”. Arbetet genomförs inom simhallarnas verksamhet och ska undersöka vilka insatser som är mest lyckosamma att implementera för att nå målgruppen 13-19 år. Syftet är att nå ut till fler inaktiva ungdomar. Det kan handla om att erbjuda pop up-träning i anslutning till skoldagens slut, på skolgårdar, fritidsgårdar, spontanidrottsytor, sommartorg och utomhusbassänger.

4.1.4 Uppföljning

Idrottsnämnden och respektive stadsdelsnämnd åiterrapporterar årligen kommunfullmäktiges indikatorer som visar andel barn och ungdomar som är nöjda med tillgången till samt deltar i idrottsaktiviteter på fritiden. Granskningen visar att utfallet i indikatorerna inte förändras särskilt mycket över åren. I intervjuer med förvaltningen framkommer att indikatorernas utfall inte används i det strategiska arbetet men att de kan vara intressanta för att följa hur nöjda ungdomar är med fritidsutbudet. Årsmålen för indikatorerna nås helt eller nästan under 2022, utfallen i båda indikatorer är fyra respektive tre procentenheter högre för killar än tjejer.

Nämnden för statistik över simkunnighet i olika årskurser och därigenom kan effekter av insatser följas. För arbetet med friskvård på simhallar och stadens egna gym förs statistik över hur många elever som deltagit i insatsen med intyg för ökad fysisk aktivitet och hur många som deltagit i Dansa utan krav-kurser (se avsnitt 4.3.3). Denna information används dock inte av förvaltningen i strategisk mening, till exempel i form av analys-underlag eller som del av planering för verksamhet framåt. Det finns idag ingen strukturerad utvärdering av vilka grupper och hur många som nås i genom föreningsstöd, arbetet som sker i samarbete med ”Right by me” och idrottkoordinatorernas insatser. Löpande avstämning av att arbetet sker utifrån plan görs dock med enhetschef.

För kunskapsinhämtning samarbetar idrottsförvaltningen sedan 80-talet med forskningsgruppen Ung Livsstil som studerar idrott,

kultur, fritid och hälsa bland barn och ungdomar. Undersökningen används bland annat för att skapa förståelse för vilket intresse som unga har av olika aktiviteter och vad de vill ha mer av. Även Folkhälsomyndighetens nationella hälsoenkät, skolenkäten och Stockholmsenkäten (en enkät som går ut till ett urval årskurser i stadens skolor) används i samma syfte. Undersökningarna visar dock inte variationen i vanor, behov och befintliga insatser mellan olika stadsdelsområden. En sådan kartläggning är något som intervjuade påtalar ett behov av för att kunna anpassa och prioritera insatser.

4.1.5 Revisionskontorets slutsatser

Revisionskontoret konstaterar att idrottsnämnden i sitt egna operativa arbete har ett tydligt fokus på de prioriterade grupperna. Vidare bidrar nämnden till att framhålla arbetet med dessa grupper i stadens styrning på området genom att ta fram strategiska styrdokument.

Granskningen visar att nämnden arbetar både med breda insatser (simkunnighet, stöd till föreningslivet osv) och med riktade insatser mot de prioriterade grupperna (friskvårdskort, Dansa utan krav, Fritid för alla, idrottskoordinatorer. I sitt operativa arbete erbjuds prioriterade grupper riktade aktiviteter i enlighet med det idrottspolitiska programmet och utifrån budget.

Arbetet med att öka ungdomars fysiska aktivitet saknar konkretiserade, nedbrutna mål för förväntat resultat i de satsningar som görs av nämnden. För att ytterligare stärka arbetet anser revisionskontoret att de övergripande målen tydligare bör konkretiseras och brytas ner för att visa förväntat resultat. Detta för att möjliggöra utvärdering av huruvida de insatser och satsningar som görs är verkningsfulla.

Enligt målansvaret i genomförandet av Agenda 2030 ska nämnden tillsammans med socialnämnden vara drivande för att staden ska uppnå hållbarhetsmålet god hälsa och välbefinnande samt samverka brett med berörda verksamheter i staden. Revisionskontoret anser därför att idrottsnämnden kan ta ett större ansvar för att driva arbetet inom staden. Vidare bör nämnden ta särskilt ansvar för samverkan med berörda verksamheter, i enlighet med vad som anges i budget. Eftersom arbetet och ansvaret delas av flera verksamheter inom staden blir samverkan en viktig förutsättning för ett långsiktigt strategiskt arbete.

4.2 Utbildningsnämnden

Utöver skrivningar i läroplanerna anger Socialstyrelsens och Skolverkets vägledning för elevhälsan att det är viktigt att skolan ger eleverna möjlighet till daglig fysisk aktivitet och utevistelse. Elevhälsan ska verka för att skolan har utemiljöer som stimulerar till fysisk aktivitet. Utbildningsnämndens särskilda ansvar för att utveckla arbetet med fysisk aktivitet och erbjuda barn och unga sådana möjligheter framgår även i kommunfullmäktiges budget 2023 samt idrottspolitiska program. Utöver det idrottspolitiska programmets generella prioritering av de som rör sig minst ges utbildningsnämnden även ett särskilt ansvar för att högstadiel elever från socioekonomiskt svagare hemförhållanden stimuleras till fysisk aktivitet.

4.2.1 Styrning och organisation

I utbildningsnämndens verksamhetsplan 2023 framgår att förvaltningen på olika sätt ska arbeta för utökad fysisk aktivitet. Bland annat genom den egna satsningen ”Spring i benen”, lovsimskola och genom att öka antalet skolgårdsytor samt skol- och idrottslokaler som är tillgängliga för föreningsliv och fysisk aktivitet. Det framgår även att förvaltningen arbetar efter inriktningen är att alla elever i stadens skolor ska erbjudas minst 45 minuter måttlig till mer ansträngande fysisk aktivitet under skoldagen. Utöver det finns inga centrala riktlinjer eller vägledningar från utbildningsnämnden eller -förvaltningen för skolornas arbete med fysisk aktivitet. Rektor är ansvarig att utforma arbetet utifrån uppdraget, resurser och lokala förutsättningar.

4.2.2 Förvaltningsövergripande aktiviteter

Under åren 2017-2021 drev utbildningsnämnden projektet Spring i benen. Projektet innebar att projektanställd personal gav handfast stöd till skolledningar och personal för att öka fysisk aktivitet under skoldagen. Sedan 2021 är Spring i benen en del av grundskoleavdelningens ordinarie verksamhet, med en centralt anställd som driver nätverk bestående av personal som arbetar i skolornas verksamhet. Nätverken har samarbetsytor med information och inspirationsmaterial och det hålls regelbundna nätverksträffar för personal som arbetar med rastverksamhet. Deltagande i Spring i benen är frivilligt. Även elever har engagerats via utbildningstillfällen kring rastverksamhet och under 2022 har ett femtontal skolor utbildat elever till så kallade rörelseledare. I granskningen framkommer att det är en utmaning att varaktigt implementera kunskap och arbetsätt från Spring i benen i skolornas verksamhet. Ofta försvinner kunskapen om de personer som engagerats slutar då

den är knuten till personer snarare än funktioner. Vid de två skolor som intervjuats i granskningen var kännedomen om Spring i benen relativt låg.

Det finns även andra externa sätt för skolorna att själva tillgängliggöra sig kunskap och inspiration om rörelse under skoldagen, exempelvis genom Generation Pep eller Skolverkets material ”Mer rörelse i skolan”.

Centralt har även flera andra projekt och satsningar initierats över åren med syfte att främja rörelse, ofta i samverkan med externa aktörer och olika forskningssamarbeten. Aktuella aktiviteter under 2023 har varit gratis lovsimskola för årskurs 4-9, utlåning av aktivitetsmätare till skolor för mätning och utvärdering av elevernas rörelse under skoldagen samt uppstart av ett forskningssamarbete med Karolinska institutet och idrottsnämnden kring fysisk aktivitet och hjärnhälsa hos elever i årskurs 8.

4.2.3 Utveckling av stadens skolgårdar

Utbildningsnämnden har sedan 2015 utvecklat cirka fem skolgårdar årligen med fokus på att förbättra utemiljöer. Under de senaste åren har särskild vikt lagts vid att skapa gröna och rörelsefrämjande skolgårdar. Ett arbete pågår vid utbildningsnämnden med att ta fram särskilda lekvärdesriktlinjer samt strategi och koncept för gröna skolgårdar. Arbetet utgår från kommunfullmäktiges budgetuppdrag 2023 och målsättningen är att ett förslag ska vara klar för beslut i kommunfullmäktige under 2024. Från 2023 har skolgårdsutvecklingen även knutits till ett forskningssamarbete med Karolinska institutet och idrottsnämnden för att stärka kunskapen och arbetet med att öka fysisk aktivitet.

Det finns en motsättning mellan behovet av skolgårdarnas friyta och intresset av att exploatera mark. Friytorna har minskat över tid i staden. Detta även om friytans storlek har ett direkt samband med utemiljöns kvalitet och elevernas totala vistelsetid utomhus. Grönskande och varierande skolgårdar stimulerar lek och rörelse, men på små ytor har vegetation svårt att etablera sig. I utbildningsnämndens pågående arbete med utveckling av skolgårdar ingår att identifiera robust grönska som tål slitage.

4.2.4 Skolornas arbete för att öka rörelse

Enligt WHO och Folkhälsomyndigheten finns evidensbaserade strategier för att öka rörelse i skolan. Dessa är i huvudsak främjande av aktiva transporter till och från skola, rörelse under och mellan lektionstid, idrottsundervisning som främjar självförtroende, kompetens och motivation att vara fysiskt aktiv, rastaktiviteter där

alla kan delta på sina villkor samt att erbjuda inkluderande och tillgängliga aktiviteter i anslutning till skoldagen.

Granskningen visar att skolorna erbjuder insatser, och på olika sätt arbetar, för att elever ska röra sig varje dag. Detta sker framförallt genom strukturerad rastverksamhet, rörelsepauser och pulshöjande inslag i undervisningen samt genom särskilda aktiviteter såsom turneringar, friluftsdagar, besök av föreningslivet, friluftaktiviteter etc. De senare nämnda aktiviteterna genomförs i många fall i samarbete med idrottsföreningar antingen genom att föreningarna hållit i aktiviteter under eller i anslutning till skoldagen eller genom att skolan besökt föreningarna. Ett tidigare uppskattat samarbete, som nu upphört, har funnits med Riksidrottsförbundet (RF) inom "Idrottslyftet" där förbundet bidragit med ledare för aktiviteter under skoldagen. Sedan 2018 finns samarbete med skolor inom RF:s regeringsuppdrag "Rörelsesatsning i skolan", där vissa skolor i staden deltagit. Syftet är att bygga broar till föreningslivet och föra in mer rörelse under skoldagen genom kunskap.

Rörelsepauser i undervisningen förekommer dels som kortare så kallade "brain-breaks" under ordinarie lektionstid, dels i form av schemalagda längre pauser mellan lektioner. Arbetet med strukturerad rastverksamhet upplevs stimulera eleverna till mer rörelse, men samtliga intervjuade vittnar om att det är svårt att engagera högstadiets elever i sådan verksamhet även om bra exempel framkommer.

I flera skolors verksamhetsplaner redovisas arbete för att öka fysisk aktivitet under skoldagen, men i många fall nämns det inte. Under projektfasen av spring i benen upprättade flera av skolorna handlingsplaner för fysisk aktivitet, men enligt uppgift är det inte ett arbete som levt kvar.

Utifrån intervjuer i granskningen framgår att det främst genomförs breda insatser riktade till samtliga elever för att öka fysisk aktivitet i skolorna. Exempel finns dock på arbete riktat mot de prioriterade grupperna, främst i socioekonomiskt svagare områden. Ett sådant exempel är samarbetet mellan kulturförvaltningen, idrottsförvaltningen och utbildningsförvaltningen kring Dansa utan krav, se vidare avsnitt 4.3.3 Kulturnämnden. Andra exempel på individanpassade aktiviteter är socialpedagoger som arbetar individriktat vid raster, idrottslärare som arbetar relationsbyggande med tonårsflickor och personal vid elevhälsan som arbetar motiverande med individer med risk för psykisk och fysisk ohälsa. I regel initieras detta arbete ute i verksamheten och utifrån behov, snarare än som en strategisk satsning från ledningshåll.

Vid intervjuer framkommer att det finns stora skillnader mellan stadens områden utifrån kulturella aspekter, exempelvis gällande deltagande i föreningsidrott och möjligheter för tonårstjejer att delta i aktiviteter efter skoltid.

4.2.5 Uppföljning

Uppföljning av skolornas arbete för att främja fysisk aktivitet sker genom grundskoleavdelningens resultatdialog med skolorna, dock inte som en fast punkt, samt genom skolornas återrapportering i tertialrapporteringen. I vilken grad skolorna återrapporterar arbete med fysisk aktivitet och rörelse i tertialrapporteringen varierar. Flera skolor skriver inget specifikt om detta arbete. Uppföljning sker även av antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid. Denna indikator visar att antalet timmar börjat öka igen efter en nedgång under pandemin. Därutöver följer ansvarig för Spring i benen hur många deltagare och skolor som varit med vid nätverksträffar och aktiviteter.

Inriktningen att erbjuda 45 minuter fysisk aktivitet under skoldagen följs genom en förvaltningsövergripande indikator som återrapporteras av samtliga skolor. Utbildningsnämnden anser dock att indikatorn inte ger ett rättvisande resultat. Detta dels eftersom indikatorn bygger på uppskattningar och olika tolkningar från skolorna, dels finns det svårigheter att ta fram en aggregerad siffra.

Av intervjuer framgår att utbildningsförvaltningen söker fler sätt att utvärdera och följa upp resultatet av aktiviteter för att öka fysisk rörelse.

4.2.6 Revisionskontorets slutsatser

Revisionskontoret konstaterar att utbildningsnämnden genomför aktiviteter för att främja fysisk aktivitet utifrån det ansvar som ges i läroplanen, kommunfullmäktiges budget och det idrottspolitiska programmet. Aktiviteterna sker både förvaltningsövergripande och på enskilda skolor. Det finns i huvudsak en god medvetenhet hos skolledningarna och personalen om vikten av att arbeta med fysisk aktivitet, men hur skolorna arbetar och i vilken utsträckning varierar.

Tydliga mål och förväntat resultat i utbildningsnämndens och skolornas styrande dokument saknas i stor utsträckning. Det är därför svårt att utvärdera resultatet av det arbete som utförs.

Revisionskontoret anser att nedbrutna mål behövs för att tydliggöra nämndens ambitionsnivå och möjliggöra utvärdering av i vilken mån läroplanens och skollagens skrivningar uppnås i skolornas arbete.

Vidare konstaterar revisionskontoret att utbildningsförvaltningens centrala stöd för skolorna i arbetet med att stimulera rörelse under skoldagen bidrar till kunskapsspridning. Risk finns dock att det inte resulterar i ett varaktigt arbete vid skolorna om det inte uppmärksammas och prioriteras av skolledningen.

4.3 Kulturnämnden

Sedan 2021 ansvarar kulturnämnden enligt stadens budget för att samordna arbetet med barn, kultur och fritid gentemot stadsdelsnämnderna. Nämnden har även tagit fram strategier för stadens fritidsgårdar och parklekar på uppdrag av kommunfullmäktige.

I det idrottspolitiska programmet framgår att nämndens ansvar är att delta i och stärka nätverket och arbetet med Fritid för alla (målgrupp barn och unga med funktionsnedsättning) tillsammans med idrottsnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och socialnämnden. Av programmet framgår även att vissa estetiska verksamheter har inslag av fysisk aktivitet, men kulturnämnden har inget utpekat ansvar för fysisk aktivitet.

Nämnden bidrar till arbetet med fysisk aktivitet i den ordinarie verksamheten genom kulturskolans dans och cirkus samt, enligt budgeten och reglementet, nämndens arbete med kulturvården i stadsplaneringen. Av budget 2023 framgår även att nämnden ska rikta sina insatser i kulturskolan för att nå bredare socioekonomiska grupper än de som redan deltar. I granskningen har fokus varit på nämndens samordningsansvar för fritidsgårdar och kulturskolans arbete med dans.

4.3.1 Samordningsuppdrag barn, kultur och fritid

Sedan 2021 har kulturnämnden ett samordningsansvar för stadens fritidsgårdar. Uppdraget innebär att utveckla fritidsgårdarna i samarbete med stadsdelsnämnderna. En fritidsgårdsstrategi beslutades av kommunfullmäktige 2021 där bland annat målet om en stads-gemensam utbildning för fritidsgårdspersonal ingår. I intervjuer med granskade stadsdelsnämnder framgår att samarbetet i det nätverk som etablerats av kulturnämnden hittills fungerar bra.

Kulturnämnden tar årligen fram en kvalitetsrapport för att följa upp hur till exempel besöksantal och utbildningsnivå på fritidsgårdarna ser ut. En del som lyfts som utmanande i samordningen är att stadsdelsnämnderna kan välja att organisera sin verksamhet på olika sätt och därmed ha olika arbetssätt och uppföljningsmetoder.

Fritidsgårdarna har generellt svårt att attrahera fler flickor. I kvalitetsrapporten för 2022 framgår att det främst är pojkar som besöker gårdarna. På gårdarna finns ofta pingisbord, biljard, basket

och andra gemensamma aktiviteter. I intervjuer lyfts just personalens kompetens som en kritisk faktor för att arbeta med jämlikhetsperspektivet och därigenom kunna möta flickors önskemål och behov på fritidsgårdar.

4.3.2 Dans inom kulturskolans ordinarie verksamhet

Kulturförvaltningens näst största avdelning är kulturskolan, där barn och unga kan få undervisning i musik, teater, dans och media. Dansundervisningen nådde cirka 2 600 elever i åldrarna 6-22 år under läsåret 2022-2023 och deltagarna var främst flickor.

I intervjuer framgår att det är svårt att hitta tillräckligt med lokaler. Dansundervisning behöver en sal med speglar och helst ska den vara centralt belägen för att underlätta för deltagares resa till kursen. Utbildningsnämnden har i budget 2023 ett uppdrag att samverka med kulturskolan för att samnyttja skollokaler. Bland annat ska utbildningsnämnden tillgängliggöra en till skola i varje stadsdelsområde för nyttjande av kulturskolan efter skoltid. Enligt uppgift kommer detta inte kunna genomföras fullt ut under året. I intervjuer framgår att det fortfarande är en utmaning att få till lösningar så att kulturskolan i större grad kan nyttja skollokaler efter skoltid.

En annan utmaning som lyfts i granskningen är att nå ut med information om kulturskolans utbud till områden i staden där traditionen eller vanan att delta inte finns. Satsningarna kan till exempel vara sommaraktiviteter med prova-på dans-och cirkusundervisning som är öppna och gratis, för att sänka trösklarna för att delta. Ett budgetuppdrag hos kulturnämnden 2023 är att utveckla kulturskolans avgiftsfria verksamhet, i syfte att skapa ett mer jämlikt deltagande. Under 2022 hade nämnden liknande uppdrag och ökade då antalet deltagarplatser i de avgiftsfria kurserna med cirka 7 000, totalt nåddes 28 294 elever. Arbetet under 2023 följs upp i samband med verksamhetsberättelsen i slutet av året.

4.3.3 Dansa utan krav

En särskild kurspedagogik finns framtagen genom forskning kallad Dansa för Hälsa, för att nå flickor som av olika anledningar har svårt att delta i ordinarie sport- och föreningsaktiviteter. I staden kallas kursen för Dansa utan krav. Målet är att trösklarna för deltagande ska vara låga och att verksamheten drivs som drop-in och utan prestationskrav mot just målgruppen tonårsflickor. I staden bedrivs kurser i Dansa utan krav sedan 2020 vid Farsta simhall och planeras under 2023 starta även i Skärholmen. Satsningen i Farsta drivs av en rektor i samarbete med idrotts- och kulturförvaltningen. Idrottsförvaltningen driver också sedan 2022 en öppen kurs i Dansa utan krav vid Eriksdalsbadet. Enligt metodiken kan som mest 12

deltagare gå i kursen vid varje tillfälle, som hålls två gånger i veckan vid Eriksdalsbadet och i Farsta simhall. Hittills har kurserna inte varit fullbelagda. Totalt har cirka 70 tjejer deltagit i Dansa utan krav under 2022, varav cirka 30 har kommit tillbaka flera gånger.

Utöver samarbetet Dansa utan krav och de riktade öppna satsningar som vid olika tillfällen görs i ytterstadsområden så riktar sig kulturnämndens verksamhet främst till den breda gruppen barn och ungdomar.

4.3.4 Uppföljning

Den uppföljning som genomförs avseende samordningsansvaret för barn, kultur och fritid (fritidsgårdar) redovisas i en årlig kvalitetsrapport. Kulturskolans arbete och antalet elever som nås inom dans redovisas som en bilaga till den årliga verksamhetsberättelsen. Nämnden bryter ner antal deltagare på ålder, kön och vilken satsning de deltagit i, exempelvis avgiftsfri eller kort kurs. Deltagandet i Dansa utan krav följs av samordnaren för kursen, som också ansvarar för den löpande kontakten med deltagare och lärare.

4.3.5 Revisionskontorets slutsats

Revisionskontoret konstaterar att kulturnämnden i sin ordinarie verksamhet främst genomför breda insatser till ungdomar för att främja fysisk aktivitet.

I enlighet med kommunfullmäktiges budget riktar sig kulturskolan särskilt till ungdomar i socioekonomiskt svaga områden. Deltagandet i kulturskolans insatser följs upp och rapporteras löpande. Nämnden deltar i nätverket Fritid för alla i enlighet med det idrottspolitiska programmet och har också en roll i de insatser som riktas mot de prioriterade grupperna genom arbetet med Dansa utan krav.

4.4 Stadsdelsnämnderna

Av stadens idrottspolitiska program framgår att stadsdelsnämnderna tillsammans med idrottsnämnden ansvarar för att främja fysisk aktivitet bland ungdomar (13–20 år) med särskilt fokus på ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund. Detta ska ske bland annat genom att arrangera regelbundna idrotts-/motionsmöjligheter vid fritidsverksamheter, fritidsgårdar och parklekar, genom fritidslotsarnas verksamhet samt genom att erbjuda en mångfald i anläggningar och ytor som syftar till att öka det spontana idrottandet. Föreningar ska ges möjlighet att visa upp sin verksamhet samt stöttas i att arrangera aktiviteter på kvällstid och helger. I kommunfullmäktiges budget 2023 framgår också att stadsdelsnämnderna ska

främja fysisk aktivitet och rörelse bland barn och unga i sina befintliga verksamheter samt verka för att fler unga kan delta i fritidsverksamheter.

4.4.1 Styrning och organisation

Ansvar för att främja fysisk aktivitet återfinns inom flera av stadsdelsnämndernas verksamhetsområden. I de två granskade stadsdelsnämndernas verksamhetsplaner 2023 beskrivs förväntat arbete som ska stimulera fysisk aktivitet i form av bland annat aktiviteter vid fritidsverksamhet, fritidsgårdar och parklekar, förutsättningar för spontanidrott samt samverkan med civilsamhället. Arbetet kopplar både till kommunfullmäktiges mål om ett rikt kultur-, förenings- och idrottsliv samt till barns möjlighet till jämlika uppväxtvillkor.

Lokala förutsättningar ger något skilda fokusområden i de två nämnderna. I Skärholmens stadsdelsnämnd lyfts särskilt arbete med att få tonåringar att fortsätta delta i idrotts- och föreningsverksamhet samt öka andelen flickor i förvaltningens egna fritidsverksamheter. I Södermalm finns ett uttalat fokus på att öka parklekarnas öppettider och fortsätta utveckla arbetssätt för fysisk aktivitet utomhus i parklekarna.

4.4.2 Arbetet med att öka fysisk aktivitet hos unga

Utifrån intervjuer med berörda stadsdelsförvaltningar framgår att det finns en medvetenhet om stadsdelsnämndens ansvar att arbeta för att främja fysisk aktivitet i befintliga verksamheter. Konkret är arbetet kring skolbarnen främst koncentrerat till verksamheten vid parklekar och fritidsgårdar, även om funktioner såsom medborgarvärdar och preventionsstrateger också har en viss roll.

Parklekarna riktar sig till den yngre målgruppen 10-12 år, medan fritidsgårdarna riktar sig till målgruppen 13-17 år. Vid gårdarna finns bland annat möjlighet till spontanidrott såsom pingis och basket. Exempel ges på ledarledda fysiska aktiviteter som hålls både inom den egna verksamheten och i samarbete med externa aktörer, bland annat fotbolls-, pingis- och biljardturneringar, bad, bowling och klättring. I Skärholmen sker samarbeten med bland annat Hammarby fotboll och Stena fastigheter om regelbundna matcher och spontanfotboll, med scouterna om att utbilda unga handledare som kan hålla i aktiviteter på parklekar och fritidsgårdar samt med löparakademin om löpcoachning. Utbildning av fritidsledare i hälsa och fysisk aktivitet har hållits.

Av bland annat Stockholmsenkäten framgår att öppen verksamhet vid fritidsgård eller annan träffpunkt har en större betydelse i

Skärholmen än i Södermalm. En märkbart större andel av de unga i åk 9 i Skärholmen uppger att de brukar besöka de öppna verksamheterna än vad de unga i Södermalm uppger. I Södermalms stadsdelsnämnd deltar istället fler av de unga i föreningslivet än i Skärholmen.

Stadsdelsnämnderna erbjuder framförallt breda öppna insatser för att främja fysisk aktivitet. Det genomförs också vissa aktiviteter för att nå prioriterade grupper. Det framgår i intervjuer att det är en utmaning att nå grupperna, framförallt gruppen flickor 13-17 år. I Skärholmen finns en uttalad satsning på att nå grupper som i lägre utsträckning besöker fritidsgårdsverksamheterna, framförallt flickor. Erfarenheten är dock att det är svårt att attrahera gruppen genom att erbjuda fysiska aktiviteter. Samarbeten och aktiviteter har istället startats med exempelvis kulturskolan. Fritidsledarna arbetar självständigt med att hitta nya arbetsätt och med att lyssna in med målgruppen om vad de efterfrågar.

4.4.3 Spontanidrottsytor

Som tidigare nämnt är ansvaret för stadens spontanidrottsytor delat mellan idrottsnämnden, stadsdelsnämnderna och trafiknämnden. Stadsdelsnämnderna har, liksom idrottsnämnden, en uppgift i att befolka och aktivera befintliga ytor så att prioriterade grupper tar plats samt medverka till att ny- och reinvesteringar beaktar relevanta intressen. Trafiknämnden, som inte ingår i denna granskning, har framförallt ansvar att bevaka att ytor och anläggningar motsvarar behoven och prioriterade gruppers intressen vid ny- och reinvestering. Även bolag inom staden, som inte ingår i granskningen, har vissa uppdrag kopplat till spontanidrott så som att Globen (SGAF) ska arbeta för att aktivera arenaområdet för spontanidrott under sommartid.

I intervjuerna framkommer exempel på platsaktivering som genomförs inom de två stadsdelsnämnderna såsom sommaraktiviteter, basket, dans, musikuppträdanden, gymnastik och yoga. Ofta sker aktiviteterna i samverkan mellan flera avdelningar inom förvaltningen eller tillsammans med externa aktörer. I beslut om genomförande av dessa aktiviteter är fysisk aktivitet ett av flera perspektiv som beaktas.

I granskningen framhålls aktiviteter på spontanidrottsplatser som ett bra sätt att nå de prioriterade grupperna. Framförallt om idrottsplatserna finns i direkta närområdet och om aktiviteterna sker på ett förutsägbart sätt och med regelbundenhet. Det framgår dock i intervju att underhållet av befintliga och välanvända ytor ofta

behöver prioriteras över satsningar för nya målgrupper och deras önskemål i stadsplaneringen.

4.4.4 Uppföljning

I stadsdelsnämndernas löpande rapportering återges på ett övergripande vis vilka aktiviteter som skett och som involverat fysiska aktiviteter för att uppnå jämlika livsvillkor och aktiv fritid. Två indikatorer finns fastställda av kommunfullmäktige som visar andel barn och ungdomar som är nöjda med tillgången till samt deltar i idrottsaktiviteter på fritiden. Indikatorerna återrapporteras av idrottsnämnden och stadsdelsnämnderna. I granskningen framkommer att stadsdelsnämnderna ser begränsad nytta av indikatorerna ur ett eget styrningsperspektiv då det är ett utfall som påverkas av flera aktörer och komponenter.

Enkätundersökningar nyttjas till viss del för att följa upp fritidsverksamhet och olika platsaktiviteter. Fysisk aktivitet är dock endast ett av flera perspektiv som fångas i dessa mätningar och generellt sett upplevs området som svårt att utvärdera. Särskilt utifrån olika gruppers preferenser och beteenden. I intervjuer framkommer att stadsdelsnämnderna önskar ett större stöd i att undersöka behoven i det egna stadsdelsområdet inför prioritering av insatser.

4.4.5 Revisionskontorets slutsatser

Revisionskontoret konstaterar att båda stadsdelsnämnderna genomför insatser för att främja fysisk aktivitet utifrån det ansvar som ges i kommunfullmäktiges budget och idrottspolitiska program.

Stadsdelsnämndernas ansvar gällande fysisk aktivitet är brett och åtgärderna ska finnas inom många olika verksamheter. Det blir tydligt att det finns ett ständigt behov av prioriteringar i relation till andra verksamheter och fokusområden. Men också mellan satsningar för fysisk aktivitet som riktas mot en bred publik alternativt mot målgruppen som rör sig minst.

Revisionskontoret anser att det strategiska arbetet kan utvecklas, med analys av och tydligare planer för vilka insatser och vilka grupper som ska prioriteras. Detta utifrån kunskap om målgruppen i stadsdelsområdet och vad tidigare arbete har gett. I det strategiska arbetet bör idrottsnämnden vara en viktig samarbetspartner.

4.5 Samverkan

Eftersom ansvaret för arbetet med att främja fysisk aktivitet är mångfacetterat och uppdelat på flera nämnder, vars ansvar ibland tangerar, framhålls i granskningen att en fungerande och aktiv

samverkan är centralt. Samtliga intervjupersoner beskriver också att deras arbete är avhängigt fungerande samarbete med både det fria föreningslivet och andra organisationer inom och utanför staden.

Vid stadsdelsnämndernas parklekar och fritidsverksamhet uppges systematisk samverkan framförallt ske med kulturförvaltningens kulturskola samt inom fritidsnätverket. Kontakter med idrottsförvaltningen finns också genom idrottskoordinatorerna, som bland annat tipsar fritidspersonal om föreningar och aktiviteter, och genom nätverket Fritid för alla som har fokus på barn med funktionsnedsättningar. Då ansvaret för spontanidrottsytor är delat mellan stadsdelsnämnderna, idrottsnämnden och andra nämnder och bolag kan det uppstå oklarhet om vem som kan eller ska bidra med en insats. Exempelvis material och bollar i anslutning till bollplaner, vilket skulle kunna stimulera spontanidrottande.

Samverkan inom arbetet med fysisk aktivitet är i stor utsträckning personberoende. Flera intervjuade lyfter utmaningen som kommer med detta då personal löpande byts inom olika funktioner och det är inte säkert att ett upparbetat arbetssätt förs vidare med en ny person på samma tjänst. Idag finns relativt lite samverkan mellan stadsdelsnämnderna och idrottsnämnden, framförallt på chefsnivå, och en ökad samverkan med tillgång till expertkunskap nämns som en möjlighet för att utveckla arbetet och nå fler. Just de prioriterade grupperna i det idrottspolitiska programmet kräver ofta skräddarsydda insatser och en personlig ”inkastare” eller brygga att följa med till aktiviteten. Till exempel beskriver ansvariga för simundervisningen att arbetet bygger på att skolor lyckas få tillstånd från föräldrar för att elever som behöver ska kunna delta på simskola under lov.

Vidare finns exempel på en kurator som själv följt med elever till en Dansa utan krav-kurs direkt efter skolan, för att göra deltagarna mer trygga i att gå dit. Just detta personliga förhållningssätt uppges behövas för att nå någon som är långt ifrån att delta i en aktivitet utanför skoltid, samtidigt som det inte finns någon tjänst inom varken skolan eller stadsdelsnämnder som har ett sådant uttryckligt ansvar. Samordnaren för Dansa utan krav på kulturförvaltningen beskriver att de personer som ändå gör detta extra jobb alltid gör det utifrån ett personligt driv, en förståelse och tro på att fysisk aktivitet är gynnsamt och av omsorg för ungdomen i fråga. Intervjuade vid stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns ett behov av ökad kunskap kring de prioriterade målgrupperna och hur ett systematiskt arbete kan bedrivas för att nå dem.

4.5.1 Revisionskontorets slutsatser

Revisionskontoret anser att samverkan behöver stärkas för att möjliggöra strategisk utveckling avseende fysisk aktivitet för ungdomar. Idrottsnämnden bör vara ledande i samverkan utifrån delansvaret i Agenda 2030, att vara drivande i arbete med god hälsa och välbefinnande. Vidare har nämnden sin kärnverksamhet inom området utifrån ansvar i budget, reglemente och det idrottspolitiska programmet.

För stadsdelsnämnderna skulle mer stöd ifrån idrottsnämnden gynna arbetet med att prioritera satsningar för fysisk aktivitet till ungdomar. Revisionskontoret konstaterar också att stadens olika verksamheter idag har relativt liten kännedom om varandras arbete. Det finns goda exempel på hur idrottsnämnden samordnar, exempelvis genom idrottskoordinatorernas arbete och i det nätverk inom området barn och unga med funktionsnedsättning som idrottsnämnden samordnar. Det nätverk som idrottskoordinatorerna upprätthåller uppges fungera på verksamhetsnivå, men mer samverkan på chefsnivå och i det strategiska arbetet behövs för att säkerställa att rätt prioriteringar görs.

Revisionskontoret anser också att utbildningsnämndens samverkan med kulturnämnden behöver stärkas avseende arbetet med att tillgängliggöra lokaler för kulturskolan i stadens skolor, se avsnitt 4.3.2. Trots budgetuppdrag både 2022 och 2023 visar granskningen att arbetet går långsamt.